

נספח: רשימה ביבליוגרפית-הלכתית קביעת רגע המוות והשתלת לב

פרופ' אברהם שטינברג
ישראל בלפר

תנ"ך

בראשית ב ז; שמואל א' כה, לז; מלכים א', יז, יז-כד ורד"ק שם; מלכים ב', ד, ד, יט-לז;

תלמוד

שבת, קנא, ב;

יומא, משנה ח, ז, וגמרא פה, א. פיהמ"ש לרמב"ם; ר"ף, ר"ן, ר"ח, מאירי, פסקי
הרי"ד, רבנו יהונתן מלוניל, הריבב"ן ורא"ש, שם;

ירושלמי יומא, ת, ה ובפני משה, שם;

יבמות, משנה טז, ג וגמרא קכ, א;

סוטה, משנה ט, ד, וגמרא מה, ב. פיהמ"ש לרמב"ם; פירוש המהר"ל מפראג, שם;

משנה אהלות, א, ו;

נידה, משנה י, ד וגמרא סט, ב. תפארת ישראל, שם;

אבל רבתי [שמחות], ח, א;

פוסקים

רמב"ם – שבת, ב, יט; רוצח, ט, ט, ובכס"מ שם; אבל, ד, ה; [מורה נבוכים, א, מב];

טור, יורה דעה, שצד;

בית יוסף, אורח חיים, שכט

שולחן ערוך – אורח חיים, שכט, ד; יורה דעה, שלט, א; רמ"א, אורח חיים, של א;

מור וקציעה, אורח חיים, שכח;

כורת הברית, אורח חיים, של סקט"ו;
 דברי שאול, יורה דעה, שצד;
 דרכי הוראה [מהר"ץ חיות], ח"ב, סי' ד וסי' ו;

שאלות ותשובות [בסדר א"ב]

אגרות משה, חיו"ד ח"ב סי' קמו וסי' קעד; שם, חיו"ד ח"ג, סי' קלב; שם, חחו"מ
 ח"ב סי' עב; שם חיו"ד, ח"ג סימן קלב; שם ח"ד סי' נ"ד;

אמרי יושר, ח"ב, סי' ב;

דברי חיים, ח"ב, סי' סד;

ויען אברהם חיו"ד סי' ל"ח;

חיים שאל, ח"ב, סי' כה;

חכם צבי, סי' עז;

חת"ם סופר, חיו"ד, סי' שלח;

יביע אומר, ד', חיו"ד, סי' כ"ח, סעי' ג';

יחל ישראל סי' ע"ט;

ישמח לב, חיו"ד, סי' ט;

לבושי מרדכי, סי' קכד;

מהר"ץ חיות, סי' נב;

מהרש"ם, ח"ו, סי' צא;

מנחת יצחק, ח"ה, סי' ז-ט;

משנה הלכות, ח"ז סי' רפ"ו;

מנחת שלמה תנינא (ב-ג) סימן פו (ד"ה ב. בענין);

עטרת פז ח"א כרך ג, אבה"ע סי' ט';

פאת שדך, סי' קלט-קמ;

ציץ אליעזר, ח"ט, סי' מו; שם, ח"י, סי' כה, פ"ד-פ"ו; שם, ח"ג, סי' פט, אות יב; שם,
 חיו"ד, סי' פ-פא; שם, חט"ז סי' כ"ד, ס"ד; חיו"ז סי' י"א (ד"ה א.); חיו"ז סי' ס"ה;

רדב"ז, ס' תרצה;

ריב"ש, סי' מה;

שבט הלוי ח"ו, סי' כ"ז;

שואל ומשיב, מהד' תליתאה, ח"א, סי' ק;

מאמרים ומחקרים בעברית בלבד [בסדר א"ב של שמות המחברים]

אבישר, ד"ר עלי, *המעבר מחיים למות, כתלנו, יג*, תש"ן, 473-478

אברהם, פרופ' א.ס., *הלכה ורפואה, ב*, תשמ"א, עמ' קפה

אברהם, פרופ' א.ס., *נשמת אברהם, חיר"ד*, עמ' מח, עמ' קנז-קנח, עמ' רמא-רמד

אברהם, פרופ' א.ס., קביעת זמן המוות - תגובה להערות העורך, *אסיא מב-מג*, תשמ"ז, עמ' 83-82; לעיל עמ' 325-324

אויערבאך, הרב שלמה זלמן, *הזזת גוסס בחדר מיון - שו"ת, אסיא נה*, תשנ"ה, עמ' 45-43; לעיל עמ' 276-274

אויערבאך, הרב שלמה זלמן, *השתלת איברים מגוף מת לחולה מסוכן, אסיא נג-נד*, תשנ"ד, עמ' 28-26; ספר אסיא ט, תשס"ד, עמ' 385-383; לעיל עמ' 241-239

אויערבאך, הרב שלמה זלמן, *מוות מוחי ע"פ ההלכה - שו"ת, אסיא נג-נד*, תשנ"ד, עמ' 23-21; לעיל עמ' 260-258

אונטרמן, הרב איסר יהודה, *בעית השתלת לב מנקודת ההלכה, תורה שבעל פה, ח"א*, תשכ"ט, עמ' יא; הנ"ל, נועם, ח"ג, תשל"ל, עמ' א

אילני, ד"ר יעקב, *הערה בנושא טריפה באדם, אסיא מד*, תשמ"ח, עמ' 55-54; ספר אסיא ז, תשנ"ד, עמ' 208-207; לעיל עמ' 115-114

אפלבוים, פרופ' עזאי, *עקרונות הביצוע של ניתוחי לב, אסיא, חוב' לח*, עמ' 5; ספר אסיא ו', תשמ"ט, עמ' 15; לעיל עמ' 18-13

בן זזון, הרב דוד, *מוות מוחי לדעתנו של הגרשז"א, קביעת רגע המוות, מהדורה שניה*, תשס"ז, לעיל עמ' 245-242

בן יצחק, מנחם, *קביעת רגע המוות, המאיר לארץ*, 61, תשס"ג, 20-31

בלידשטיין, הרב י., הדרום לג, תשל"ג, עמ' 73

בלייך, הרב יהודה דוד, *בענין מות מוחי וקביעת זמן המוות בהלכה, אור המזרח קכח*, תשרי תשמ"ח, עמ' 71

בלייך, הרב יהודה דוד, *משתלת לב שניטל מן התורם שלא כדין, אור המזרח, קל-קלא*, ניסן-תמוז, תשמ"ח, עמ' 290

בלייך, הרב יהודה דוד, *סימני מיתה, הפרדס, טבת*, תשל"ז, שנה נא, חוב' ד, עמ' 15

- בלייך, הרב יהודה דוד, **קביעת זמן המוות ע"פ ההלכה, אור המזרח, כא, תשל"ב, עמ' 153**; הנ"ל שנה בשנה, תשל"ו, עמ' 161
- בר אילן, הרב נפתלי, **התורם לב או כבד להשתלה, אסיא מז-מח, תשמ"ט, עמ' 131-141**; ספר אסיא ז, תשנ"ד, עמ' 177-187; לעיל עמ' 125-135
- גורן, הרב שלמה, **גבול החיים והמוות לפי ההלכה, הצפה, ה בחשון תשמ"ז, 3**
- גורן, הרב שלמה, **המות המוחי הוא גבול החיים, הצפה כ"ב מנ"א תשנ"ב, 5**
- גורן, הרב שלמה, **השתלת לב בהלכה, שנה בשנה, תשל"ד, עמ' 125**; הנ"ל, מחניים, קכב, חשון תשל"ל, עמ' ז
- גורן, הרב שלמה, **גבול החיים לפי ההלכה, קובץ הצינונות הדתית, תשס"ב, 427-433**
- גרוני, הרב יהודה, **אור המזרח, חוב' סד, ניסן תשכ"ט**
- דיק, הרב יהודה, **תרומת איברים מגוסס להצלת חיי אדם, אסיא נג-נד, תשנ"ד, עמ' 58-48**; ספר אסיא ט', תשס"ד, עמ' 367-377; לעיל עמ' 116-124
- הלוי, הרב ח., **עשה לך רב, ח"ד, סי' סו**
- הלפרין, הרב ד"ר מרדכי, **גילוי דעת תורה בענין מיתת המוח, קביעת רגע המוות, מהדורה שניה, תשס"ז, לעיל עמ' 265-273**
- הלפרין, הרב ד"ר מרדכי, **האם די בקביעת סופיות של הפסקת נשימה?, קביעת רגע המוות, מהדורה שניה, תשס"ז, לעיל עמ' 94-96**
- הלפרין, הרב ד"ר מרדכי, **האם מותרת השתלת לב ע"פ ההלכה?, ספר עמק הלכה-אסיא, עמ' 84-108 תשמ"ו; אסיא מ' עמ' 5-29 תשמ"ה; ספר אסיא ה' עמ' 55-79; לעיל עמ' 136-162**
- הלפרין, הרב ד"ר מרדכי, **המשמעות המשפטית של החלטת הרבנות הראשית, קביעת רגע המוות, מהדורה שניה, תשס"ז, לעיל עמ' 328-331**
- הלפרין, הרב ד"ר מרדכי, **סימני המוות בתשובת החת"ם סופר, קביעת רגע המוות, מהדורה שניה, תשס"ז, לעיל עמ' 72-75**
- הלפרין, הרב ד"ר מרדכי, **על דעתו של הרב משה פיינשטיין בסוגיית המוות המוחי, אסיא, מז-מח, תש"ן, 5-13; ספר אסיא ז' עמ' 137-145 תשנ"ד; לעיל עמ' 220-228**
- הלפרין, הרב ד"ר מרדכי, **על רציחת התורם - מבוא לדיון הרפואי, קביעת רגע המוות, מהדורה שניה, תשס"ז, לעיל עמ' 3-4**
- הלפרין, הרב ד"ר מרדכי, **קביעת החכם צבי - קבלת חז"ל או הערכה מדעית?, קביעת רגע המוות, מהדורה שניה, תשס"ז, לעיל עמ' 92-93**

הרשלה, הרב משה, *בעיות רפואיות בהלכה, הלכה ורפואה*, ח"ד, תשמ"ה, עמ' פה וואזנר, הרב שמואל הלוי, *על השתלת לב (איסור)*, בשבילי הרפואה, ח, תשמ"ז עמ' יב; הני"ל, **אסיא**, מב-מג, תשמ"ז, עמ' 92; **ספר אסיא** ז, תשנ"ד, עמ' 163; לעיל עמ' 219-217

וולדינברג, הרב אליעזר יהודה, *באיסור השתלת לב וכבד מאדם לאדם*, **אסיא** מז-מח, עמ' 128-115 תש"ן; **ספר אסיא** ז, תשנ"ד, עמ' 162-149; לעיל עמ' 216-205 וולדינברג, הרב אליעזר יהודה, *ניתוח לב בהלכה*, **ספר אסיא** ו', תשמ"ט, עמ' 26-20; לעיל עמ' 64-57

וייס, ד"ר שמואל, *קביעת רגע המות, כתלנו*, יב, 117-122

וינר, הרב יעקב, *מוות מוחי - דעת הנצי"ב מוולוז'ין*, **אסיא** נא-נב, תשנ"ב, עמ' 186-187; **ספר אסיא** ז', תשנ"ד, עמ' 166; לעיל עמ' 246

טוקצינסקי, הרב יחיאל מיכל, *גשר החיים*, ירושלים תש"ז, ח"א, פ"א טנדלר, הרב משה דוד, *עוד על דעת הגרמ"פ בסוגיית המוות המוחי*, **אסיא** נג-נד, תשנ"ד, עמ' 211; לעיל עמ' 231-230

טנדלר, הרב משה דוד, *עמדת הרב משה פיינשטיין בענין מוות מוחי, המעין*, לו, תשנ"ו, ב, 59-60

טנדלר, הרב פרופ' משה, *קביעת רגע המות והשתלת איברים: "התזת ראש" פיסולוגית, עמק הלכה*, ב, תשמ"ט, 213-219; עטורי כהנים, 45, 10-13

יעקובוביץ, הרב עמנואל, *הרפואה והיהדות*, ירושלים תשכ"ו, עמ' 155

ישראל, הרב שאול, *בהיתר השתלת לב כיום*, **ברקאי**, ד, תשמ"ז, עמ' 32; הני"ל, **אסיא**, מב-מג, תשמ"ז, עמ' 95; **ספר אסיא** ז, תשנ"ד, עמ' 167; לעיל עמ' 299-309

כשר, הרב מנחם מנדל, *בבעית השתלת לב, נועם*, ח"ג, תש"ל, עמ' י; הני"ל, **דברי מנחם**, חלק התשובות, סי' כז

לאו, הרב ישראל מאיר, *קביעת שעת המוות*, **אסיא** נג-נד, תשנ"ד, עמ' 47-32; לעיל עמ' 176-163

לוונשטיין, ד"ר ישראל, *עוד על דעת הגרמ"פ בסוגיית המוות המוחי*, **אסיא** נא-נב, תשנ"ב, עמ' 189-187; **ספר אסיא** ז, תשנ"ד, עמ' 146-145; לעיל עמ' 230-229

לוי, ד"ר יעקב, *נועם*, ח"ב, תשכ"ט, עמ' רפט

לוי, ד"ר יעקב, *דבר המעכב יציאת הנפש*, **נועם**, חט"ז, תשל"ג, עמ' נג

- לוי, ד"ר יעקב, מאמתי מותר להוציא אבר להשתלה?, **המעין**, תשרי תש"ל, עמ' 3;
המעין, תמוז תשל"א, עמ' 11
- לוי, ד"ר יעקב, **מות מוחי**, **המעין**, ניסן תשל"ב, עמ' 24
- לייזרזון, הרב שמחה בונם, **קביעת רגע המות על פי ההלכה**, **אסיא**, נה, תשנ"ה, 74-67;
121-123; **יתד נאמן**, כ"ו שבט תשנ"ה, מוסף, 9-8; לעיל עמ' 250-257
- מועצת הרבנות הראשית, **השתלות לב – החלטת הרבנות הראשית**, **תחומין**, ז,
תשמ"ו, עמ' 187; הנ"ל, עם הערות העורך, **אסיא**, מב-מג, תשמ"ז, עמ' 70; **ספר**
אסיא ו', תשמ"ט, עמ' 27; לעיל עמ' 310-315
- מועצת הרבנות הראשית, **קונטרס על דבר קביעת זמן המוות בהלכה**, **אור המזרח**,
קכח, תשמ"ח, עמ' 66
- מלאך, ד"ר דניאל, **איברים שהנשמה תלויה בהם לענין קביעת המוות**, **אסיא**, סה-סו,
תש"ס, 112-120
- [מנדלסון משה, **המאסף**, אדר, תקמ"ה; **בכורי העתים**, תקפ"ג, עמ' 82; שם, תקפ"ד,
219]
- נשר, הרב בן ציון, **תמיהות וספיקות בקביעת מות המוח**, **שערים**, כ"ד חשוון תשמ"ז, 10
- נשר, הרב בן ציון, **קביעת רגע המות**, **בנתיבי חסד ואמת**, תשמ"ח, 70-63
- נשר, הרב בן ציון, **השתלת לב**, **בנתיבי חסד ואמת**, תש"ן, 51-43
- סולובייצ'יק הרב אהרן, **מוות מוחי**, **אור המזרח**, קל-קלא, ניסן-תמוז, תשמ"ח, עמ'
298
- סומר, פרופ' חיים, **הבסיס המדעי רפואי לקביעת מוות המוח**, **אסיא**, מב-מג, תשמ"ז,
עמ' 84; **ספר אסיא** ז, תשנ"ד, עמ' 129-136; לעיל עמ' 19-26
- סומר, פרופ' חיים, **הבסיס המדעי רפואי לקביעת מוות המוח – חידושים ועדכונים**,
אסיא נז-נח, תשנ"ו, עמ' 110-118; לעיל עמ' 27-34
- עמדין, הרב יעקב, **בכורי העתים**, תקפ"ד, עמ' 299
- פיינשטיין, הרב דוד, **קביעת מוות עם לב פועם – דעת ה"אגרות משה"**, **ספר אסיא** ז,
תשנ"ד, עמ' 147; לעיל עמ' 232
- פיינשטיין, הרב משה, **מכתב חדש בסוגיית המוות המוחי**, **ספר אסיא** ז, תשנ"ד, עמ'
148-148א; לעיל עמ' 233-234
- פליישמן, פרופ' יעקב, **מוות מוחי**, **אסיא** נו, תשנ"ה, עמ' 121-123; לעיל עמ' 261-264
- קליין, הרב מנשה, **הגדרת המות בהלכה**, **אהל משה** (ברוקלין), ה, תשנ"ג, ו-יג

- קמינצקי, הרב אהרן, *החיאה ומות קליני, ניב המורה*, יז, תשנ"א, שפו-שצב
 קראוס הרב גבריאל, *המעין* ט, תשכ"ט עמ' 20
- רבינוביץ, הרב ב., *קביעת רגע המוות והשתלת איברים - סימפוזיון, ספר אסיא*, א,
 תשמ"ב, עמ' 183-198
- רבינוביץ, הרב גדליה אהרון, וקניגסברג, ד"ר מרדכי, *הגדרת המות וקביעת זמנו לאור
 ההלכה, הדרום*, לב, תשל"א עמ' 59
- רבינוביץ, הרב גדליה אהרון, *הנהגות עם חולה מסוכן וגוסס, ובהגדרת שעת המיתה,
 הלכה ורפואה*, ח"ג, תשמ"ג, עמ' קו
- רבינוביץ, הרב נחום אליעזר, *הערכה מדעית כיסוד לפסיקת הלכה, תחומין*, ח',
 תשמ"ז, עמ' 435-453
- רגנשברג, הרב חיים דוד, *הלכה ורפואה*, ח"ב, תשמ"א, עמ' ג
- רפפורט, הרב שבתי א. הכהן, *ביאור דעת הגרמ"פ בסוגית המוות המוחי, אסיא* נג-נד,
 תשנ"ד, עמ' 29-31; *ספר אסיא* ז, תשנ"ד, עמ' 148-הז; לעיל עמ' 235-238
- שולמן, ד"ר רפאל צבי, *מוות מוחי, אסיא* נו, תשנ"ה, עמ' 121-123; לעיל עמ' 261-264
- שור, הרב דוד, *דעת הרב משה פיינשטיין בענין סימני מיתה והשתלת לב, הפרדס*,
 תשרי תשמ"ח, ח, 13-14
- שטינברג, הרב פרופ' אברהם, *החלטת הרבנות הראשית לישראל על השתלת לב*,
קביעת רגע המוות, מהדורה שנייה, תשס"ז, לעיל עמ' 338-345
- שטינברג, הרב פרופ' אברהם, *קביעת רגע המוות והשתלת לב, אור המזרח, קל-קלא*,
 280-289; *אסיא* ז, תשנ"ד, עמ' 209-228, לעיל עמ' 37-56
- שטינברג, הרב פרופ' אברהם, *קביעת רגע המות - סקירת עמדות, אסיא*, נג-נד,
 תשנ"ד, 5-16; לעיל עמ' 195-204
- שטינברג, הרב פרופ' אברהם, *קביעת רגע המוות - היבטים הסטוריים, פילוסופיים
 ורפואיים, נועם*, ח"ט, תשל"ז, עמ' רי; הנ"ל, *ספר אסיא*, ג, תשמ"ג, עמ' 393;
 הנ"ל, *הרפואה*, צח, תשמ"מ, עמ' 412; הנ"ל *אור המזרח* קכח, תשרי תשמ"ח, עמ'
 48; הנ"ל, שם, קל-קלא, ניסן-תמוז תשמ"ח, עמ' 280
- שטינברג, הרב פרופ' אברהם, ערך 'רגע המות', *אנציקלופדיה הלכתית רפואית*,
 מהדורה שנייה, 2006, עמ' 816-863; לעיל עמ' 5-12, 177-191
- שטרנבוך, הרב משה, *קונטרס בעיות הזמן בהשקפת התורה*
- שכטר, הרב צבי, *בדיני מת וגברא קטילא, אסיא* מט-ג, תש"ן, עמ' 119-137; *ספר אסיא*
 ז, תשנ"ד, עמ' 188-206; לעיל עמ' 97-113

שילת, הרב יצחק, *קביעת רגע המוות לצורך השתלת איברים, קביעת רגע המוות*, מהדורה שניה, תשס"ז, לעיל עמ' 277-295

[שליזנגר, ד"ר נה., *שאלת חכם*, פרנקפורט דאודר, תקנ"ז]

שפירא, הרב אברהם כהנא, *קביעת מוות מוחי ע"פ ההלכה, אסיא* נג-נד עמ' 17-20 תשנ"ד; לעיל עמ' 247-249

שפירא, הרב אברהם כהנא, *קביעת רגע המוות*, דברי סיום בכנס גניקולוגיה, פוריות ויילודים לאור ההלכה, ספר הכינוס (עורך: הרב יואל קטן) תשנ"ג, 166-161

מקור: ספר אסיא ז, עמ' 230-228. 1993. כולל עדכון 2007